

Oponentský posudek bakalářské práce Petry Burianové (Metafora boje o život)

Vypracoval: Hynek Bartoš

Bakalářská práce Petry Burianové (dále jen P.B.) slibuje analýzu zajímavého tématu. Autorka píše, že se bude zabývat „terminologickým označením sociální darwinismus“ v souvislosti s „metaforou boje o život“ (str. 7), a v anotaci navíc slibuje, že poukáže na původ slovního spojení „sociální darwinismus“, jeho vývoj a jeho „zavádějící konotace“ (str. 1). To z velké části předvádí tak, že volně referuje vybrané pasáže třech autorů, konkrétně německého biologa a sociologa Oscara Hertwiga (1849-1922), a dvou současných vědců, sociologa Petera Weingarta a historika Petera J. Bowlera. P.B. se sice snaží vysvětlit, proč si vybrala každého z autorů (O. Hertwiga si údajně vybrala proto, že „představuje příkladnou ukázkou kritického pohledu na sociální darwinismus na počátku 20. století“ /str. 51/, a „aby jeho prostřednictvím ukázala, co si autor myslel o sociálním darwinismu a o metafoře boje o život“ /str. 21/; P. Weingarta „si vybrala proto, že se podrobně zabývá jazykovým a významovým rozbořem metafor obecně“ /str. 34, doslovně zopakováno na str. 51/, atd.), ovšem zůstává nevyjasněné, k čemu má posloužit kombinace právě těchto třech autorů, a proč je nejdříve a v takovém rozsahu představen Hertwig, kterého autorka v následujícím výkladu nespojí ani s jednou ze dvou zbývajících autorit. Výsledkem je práce, která na mě působí jako nepřehledná kompilace cizích myšlenek často nepřesně nebo přímo špatně referovaných. To se pokusím ilustrovat v následujících odstavcích.

Co se týče vymezení tématu a jeho naplnění, oba klíčové termíny či koncepty jsou nejasné, což autorka reflektuje, ale bohužel nijak neřeší. Koncept „sociálního darwinismu“ sama považuje od samého počátku za „problematický“ (str. 3) a jako „nejednoznačný“ a „ambivalentní“ jej vidí i v závěru své práce (str. 53). Značně ambivalentní je navíc i terminologické spojení „boj o život“, čemuž autorka bohužel sama vydatně napomáhá. Na straně 35-6, kde referuje o analýze Weingarta, sice upozorňuje, že překlad Darwinova „struggle“ jako „boj“ je zavádějící a že v češtině je slovo „boj“ odvozeno z německého „Kampf“, což původní (tj. v tomto případě Darwinův) význam redukuje, žádné důsledky pro vlastní práci z toho bohužel nevyvozuje. Sama užívá spojení „boj o život“ v celé své práci bez ohledu na to, v jakém kontextu jej užívá, a zda tím konkrétně překládá *struggle for life*, *struggle for existence* nebo *Kampf ums Dasein* (opakovaně jej spojuje dokonce s Hobbsovým principem *bellum omnium contra omnes* /str. 34 a 37/). Významový posun mezi Darwinovým „for life“ příp. „for existence“ a německým překladem „ums Dasein“ autorka dokonce ani nezmiňuje, ačkoli Weingart na něj upozorňuje na stejné straně referovaného díla. To je příklad nedůslednosti v referenci a nerefektovaného tlumočení cizích myšlenek.

Zmíněné nedostatky se ukazují také v tom, že současně s referováním sekundárních zdrojů autorka mnohdy odkazuje na další a další autority, takže čtenář jen

málokdy rozezná, či názor autorka ve svém textu vlastně prezentuje a co tím chce říct. Typický příklad najdeme na str. 33, kde autorka volně referuje studii O. Hertwiga, který údajně tvrdí o Ammonovi, že se ve svém výkladu opírá o statistické údaje jistého Hansena. Ten podle autorky „došel k závěru, že mezi lidmi, kteří se narodili ve městech se již ve druhé generaci objevilo velké procento nových přistěhovalců a počet starousedlíků se ve třetí a následující generaci snížil až o 1%“. Jakkoli je takový údaj na první pohled podezřelý a pravděpodobně zkreslený, čtenář nemá šanci údaj dohledat a ověřit, neboť autorka v této pasáži neodkazuje ani na jednoho ze jmenovaných autorů. Jiný příklad: podle autorky (str. 40) Weismannova teorie tvrdila, že „Lamarck a spolu s ním Darwin se mýlili, když se domnívali, že získané vlastnosti se mohou dědit“. Žádný odkaz čtenáři neumožní, aby Weismanna očistil od nepravděpodobného výroku.

Pokud u referovaného výkladu bibliografické odkazy nacházíme, mnohdy nefungují. Např. nic z toho, co autorka tvrdí a dokládá odkazy na Bowlera (*Evolution, the History of an Idea*, 2003) v pozn. 123, 124, 126 a 128, jsem na příslušných stranách nenalezl (v případě odkazu na více jak stostránkovou pasáž v pozn. 133 jsem hledání vzdal). Některé odkazy fungují dobře, ovšem při ověřování zjistíme, že velká část textu je pouze volným překladem celých dlouhých pasáží. Překlad je někdy tak volný, že vzbuzuje podezření z nedostatečné jazykové kompetence autorky (např. v originále Weingart /1995, p. 133/ píše: „In the early 1880s the increasing number of critical voices indicated that the enthusiasm for the Darwinist fad had subsided. The *Kampf* metaphor came into disrepute as a „vague and ambiguous term with which so many Darwinists in lack of a definite category were befogging themselves“. Autorka tuto pasáž „zreferuje“ na str. 33: „Na počátku roku 1880 vzrostl počet kritických hlasů na adresu Darwinových příznivců. Metafora boje dostala široký vícevýznamový smysl.“)

Autorka na jedné straně nechává dlouhé pasáže v němčině nebo angličtině nepřeložené (např. na str. 14 nebo 22), na straně druhé někdy přeloží (bez uvedení originálu) i technický termín, který měl zůstat nepřeložen (např. „*Kampf* metaphor“ v předchozím příkladu), jindy – podle mého zbytečně – překládá názvy původních děl, a to nejen z angličtiny a němčiny, ale také ze švédštiny (str. 33, pozn. 81). Většina těchto překladů je nepřesných až zavádějících („*Natürliche Schöpfungsgeschichte*“ jako „Stvoření světa v přírodě“ (str. 39, pozn. 104), „*The Return of the World's Master Builder*“ jako „Návrat stvořitele“, „*The Dawn of a New Morning*“ jako „Svítání“ (str. 33, pozn. 80), „*Handbuch der Hygiene*“ („*Příručka zdravého životního stylu*“ (str. 32)

Na str. 37 P.B. referuje o Heinrichu Bronnovi, který v roce 1860 přeložil anglické „*favoured races*“ v Darwinově díle „*O původu druhů*“ jako „*vervollkommnete Rassen*“. To autorka komentuje slovy: „Zde se původní pozitivní obsah vytratil a byl nahrazen negativním pojmem *dokonalé rasy*“. Podle čeho autorka rozlišuje mezi „pozitivním“ a „negativním“ smyslem? Překlad „*dokonalé rasy*“ neodpovídá ani německému *vervollkommnete Rassen* ani anglickému překladu „*perfected races*“ (v obou jazycích

spojení znamená „zdokonalené rasy“), navíc text anglického originálu najdeme v uvedené knize na str. 44, nikoli na str. 130, jak uvádí autorka!

Časté odkazy na Darwina jsou buď bez odkazu, anebo jsou citovány podle sekundárního zdroje. Dohledat citát v Darwinovi, který je celý volně přístupný na internetu (www.darwin-online.org.uk), přitom trvá doslova pár vteřin!

S ohledem na zmíněné formální nedostatky navrhuji bakalářskou práci P.B. hodnotit v nejlepším případě známkou 3 (tj. 20 kreditů), ovšem pouze pokud se autorce podaří obhájit alespoň obsahovou část své práce.